

Moskva firar Skrjabin 2015

Musiklärarprogrammet
på Musikhögskolan Ingesund

**Musikpedagogen
på 2010-talet**

“Vägen mot Skrjabin” - en hyllning i Moskva

En av vår tids största modernistpianojärer inom pianomusik Aleksandr Nikolajevitj Skrjabin (1872-1915) utvecklade sin kompositionsstil vid sidan av Europas strömningar. I år uppmärksammas 100-årsminnet av hans bortgång. Anna Gawboy var på plats i Moskva under festligheterna. Ta gärna del av hennes doktorandarbete i form av en konsert från Yale med Skrjabins “Prometheus” (tonpoem för orkester med obligat piano) i spektakulär ljussättning. Se YouTube: www.sppf.net/337
Text: Anna Gawboy, “Assistant Professor” i teori och komposition vid Ohio State University, USA.
Översättning: Johan Fröst

Hundra år efter sin död är Alexander Skrjabin (1872-1915) fortfarande en av de mest gåtfulla figurerna i musikhistorien och hans konstnärliga gärning är svår att sammanfatta. Under sin livstid var Skrjabin en internationellt känd pianist men hans ytterst innovativa kompositioner utmanar oss fortfarande i frågor som rör uppförande, tolkningsfrågor och analytiska ställningstaganden. Mycket av Skrjabins pianomusik och tondikter för orkester har rötter i 1800-talet. I de sista verken markerar han sig däremot som en futuristisk visionär med hänvisning till hans konceptuella design och radikala tonspråk. Skrjabins tro på omvälvande kraft närdes till stor del av intellektuella modernistiska strömningar i silverålderns Ryssland. Han var också påverkad av den internationella

modernistiska rörelse som utvecklade nya formella metoder för att lyfta och kommunicera andlighet i konstnärliga uttryck. Bara ett fåtal kompositörer tog intryck av Skrjabins senare verk och han betraktas ofta som mindre inflytelserik än Arnold Schönberg. Hans experiment med korrespondensen mellan ljud och ljus inspirerade dock pionjärer i musikalisk visualisering och elektronisk musik, två av de idiom som kom att ta stor plats under 1900-talet. Vi får veta en hel del om Skrjabin om vi tar del av de brev och fotografier han lämnat efter sig och att han som person, också var långt ifrån obskyr är omtalat av hans samtida. Skrjabin som utövande pianist finns dokumenterat på de Pianola-inspelningar han gjorde mellan 1908 och 1910. Några av dessa är tillgängliga på YouTube.

Nikolai Luganski spelar på Skrjabins Bechstein-piano, 27 april, 2015.

Vi skulle kunna tro att vi kan lära känna Skrjabin som kompositör genom hans hundratala pianoverk, pianokonserterna och de fem symfonierna. Men det är först när vi tar del av verken från op. 60 och framåt som vi lär känna en musik som lyfter dimensionerna långt bortom de skrivna noterna.

Leonid Sabaneyev, Tatiana Schloezer och Alexander Skrjabin på stranden av Oka River, 1912.

Hans sena handskrifter är fulla av mystiska föredrag så som: le rêve prend forme (clarté, douceur, pureté); épanouissement de forces mystérieuses; l'épouvante surgit, elle se mele à la danse délirante. Skrjabin sade en gång till sin vän, Leonid Sabaneyev: "Musik får betydelse först när den är kopplad till en helhetsbild av världen." Vilken var då Skrjabins världsbild? De anteckningar och funderingar han skrev i sina anteckningsböcker bestående av hans personliga tolkningar av rysk mystiksymbolistisk teori, tysk filosofi, samtida psykologi, teosofi samt Hinduistisk- och Buddhistisk litteratur är mycket svåra att tyda. Vi bör dock aktivt söka meningen i dessa anteckningar eftersom de som kände Skrjabin intygar att nyckeln till förståelsen av hans musik var att försöka förstå hela hans världsbild. I sitt komplexa förhållande till sitt konstnärskap led Skrjabin av att musik blev uppdelad i mindre discipliner. Akademiska kretsar bejakade heller inte hans syn på mystik. Det blir allt tydligare att om man betraktar Skrjabins musik som ett separat fenomen förvanskas helheten av hans verk.

Det är först när olika perspektiv sammanförs som en tydligare mer rättvis bild av musiken framträder.

Den 24-27 april hölls en internationell, tvärvetenskaplig konferens vid A. N. Skrjabin-museet i Moskva kallad

"Vägen mot Skrjabin". Konferensen hyllade Skrjabins musik och arv på hundraårsdagen efter hans bortgång. Evenemanget arrangerades i samarbete med Glinka Nationalmuseum, som innehar en stor samling av Skrjabins manuskript och brev, samt av det statliga Tjajkovskijkonservatoriet i Moskva, där Skrjabin studerade och undervisade. Tjajkovskijkonservatoriet förvaltar också flera förstautgåvor av Skrjabins verk. Konferensen - som var den största i museets historia - sammanförde musiker, musikforskare, musikteoretiker, arkivarier, konstnärer och designers från Ryssland, Bulgarien, Kroatien, Frankrike, Tyskland, Israel, Nederländerna, Polen och USA.

Nästan femtio presentationer gjordes under konferensen och behandlade frågor som rörde Skrjabins musikaliska stil och kompositionstekniker, hans relationer till sina samtida, samtida mottagande, hans arv, mytologi, hans inflytande i länder utanför Ryssland, frågor som rörde utförandet av hans musik, och frågor som rörde olika typer av dokumenta-

tion. Presentationerna berörde ofta Skrjabins filosofi och dess möjliga källor. Elvira Zelenina (Ryssland) granskade tidskrifter ur Skrjabins personliga bibliotek som innehöll flera esoteriska tidskrifter, Jacek Szerszenowicz (Polen) föreläste om förhållandena mellan Skrjabins prometheism och antroposofiska uppfattning om människan, Guillaume Fournier (Frankrike) diskuterade Skrjabins föreställningar i fråga om religiös extas, Anastasia Gacheva (Ryssland) och Vladimir Chinayev (Ryssland) föreläste om Skrjabins förhållande till rysk Symbolism. Skrjabins mångfacetterade arv hedrades på olika sätt. Hans kraftfulla bidrag till pianorepertoaren presenterades på konserter med Pavel Shatskiy (Ryssland), Atanas Kurtev (professor vid Pancho Vladigerov National Academy of Music i Bulgarien), Veljko Glodic (professor i pianospel vid Zagrebs universitet, Musikkonservatoriet i Kroatien) och Helena Basilova, en rysk-född pianist uppvuxen i Nederländerna. Skrjabins kombination av musik och färg

i "Prometheus", Poem of Fire betraktas som en pionjärinsats inom musikalisk visualisering, en konstform som har kommit in i en ny fas i och med utvecklingen av

"...musikalisk visualisering, en konstform som har kommit in i en ny fas med utvecklingen av digital teknik."

digital teknik. Konferensdeltagarna fick se "DNA av en ängel", en 3-D visualisering av "Den gudomliga dikten," (undertiteln på Symfoni no. 3, op. 43). Visualiseringen hade skapats av fraktalkonstnären Alexey V. Osipenkov. "Skrjabin Lab", ett team av digitala designers knutna till Skrjabin House Youth Centrum for Culture and Innovation, presenterade en översikt av sina många spännande projekt, inklusive förra årets ljussatta framförande av "Prometheus" i Gorkijparken. Skrjabins betydelse för utvecklingen av elektronisk musik i Ryssland hedrades med en konsert bestående av inspelade ANS-synthesizer och musikaliska visualiseringar gjorda av Olesya Rostovs-

kaya. En ny pjäs med titeln "Fem avskedsord" belyste Skrjabins intressen av teurgi inom teaterns värld. Pjäsen tog publiken på en andlig resa baserat på utvecklingen

i Skrjabins sista verk. Konferensen kulminerade den 27 april med en dag av musik och reflektion. Deltagarna samlades på Novodevitjekyrkogården för att lägga blommor på Skrjabins grav. Det hela ackompanjerades av unga studenter från Moskva Cadet Corps, Skrjabins egen enhet som ung kadett. Två konserter till Skrjabins minne gavs på kyrkogården, en retrospektiv, den andra framåtblickande. På morgonen arrangerades en konsert i Skrjabins lägenhet där Nicolai Lugansky spelade Skrjabins musik på hans väl bevarade Bechsteinflygel. Han framförde bland annat sonaten op. 70 som fyllde hela rummet med musik. Publiken som stod packade i det tämligen trånga utrymmet kunde känna vibrationerna

Att Skrjabin hade åsikten, "allt är vibrationer" föreföll i detta ögonblick vara sant.

visade upp stort artisteri under den tre timmar långa konserten. Den ryska pianoskolan har fått ett unikt förhållande till Skrjabins klangvärld

och i händerna på dessa unga interpretter framkom en klar klangdistinktion som på intet sätt påminde om Chopins eller Debussys. Värt att nämna under eftermiddagen var även Pavel Shatskiy som bistår Valentina Rubtsova i beredningen av den nya Urtext-upplagan av Skrjabins samlade verk. Med Shatskiys minutiösa föredragsbeteckningar beträffande pedalisering, skiktning av texturer och belysandet av intrikat melodisk utformning börjar Skrjabins musik te sig modern och oemotsändligt obekant. Samtidigt som A. N. Skrjabin Memorial Museum har en förvaltande roll blickar man mot framtiden. The Skrjabin House Centrum for Cultural Innovation som öppnade 2013 får en allt viktigare roll och antalet besökare ökar

stadigt. Nu finns även ett utställningsrum speciellt utformat för digital visning av arkivmaterial. I detta rum kan barn utforska relationer mellan ljus och musik. Salen är dessutom utrustad med projektorer för multimediaföreställningar. Memorial Museum och Centrum for Culture Innovation har satt upp en rad ambitiösa programpunkter under året, som till exempel det mycket populära "Nätter på Museet", men även "Skrjabin Lab" produktioner. Slutligen lanseras här en konsertserie med klassisk, avant-garde och populär musik framförd av ryska och internationella artister. Den rysk-amerikanske musikvetaren Richard Taruskin ställde en gång frågan: "Vem kommer att på ett riktigt sätt sätta samman den fullständiga bilden av Skrjabin?" Frågan kom när han tagit del av ett antal snävt fokuserade engelskspråkiga studier från åren 1972-82. Taruskin efterlyste ett nytt ramverk för att göra Skrjabins musik rättvisa. Det skulle, enligt Taruskin, krävas betydligt mer forskning på området eftersom forskningen hittills

varit näst intill obefintlig. Mycket har förändrats sedan dess. Nya källor har hittats och en ny anda av tvärvetenskaplig förståelse har växt fram som ökat möjligheterna för oss att komma Skrjabin närmare både som kompositör och människa. Den tekniska utvecklingen under de senaste fyrtio åren överträffar

den som inträffade under Skrjabins livstid. Detta har inte bara gjort det lättare att förverkliga futuristiska idéer rörande musikalisk visualisering utan även underlättat den internationella kommunikationen betydligt vilket gjort samarbeten enklare än någonsin tidigare (man kan följa A. N. Skrjabin Memorial Museum på Facebook). Ett sekel av myt och desinformation har resulterat i att det fortfarande finns mycket arbete kvar att göra för att få Skrjabins liv och verk att framstå i rätt dager. Kanske kommer nästa århundrade att göra det möjligt för oss att förstå Skrjabin i alla hans dimensioner. A. N. Skrjabin Memorial Museum har börjat visa vägen. ■

av den tionde sonaten tränga genom ben och märg. Att Skrjabin hade åsikten, "allt är vibrationer" föreföll i detta ögonblick vara sant. Eftermiddagskonserten bestod av 21 vinnare av A. N. Skrjabin stipendietävling. Några av de senaste årens mottagare av detta stipendium har varit tonåringar medan återvändande pristagare från 1990-talet nu hade etablerat sig som framgångsrika konsertpianister. Konserten blev ett framgångsrikt och levande bevis på Skrjabinfondens åtagande om att värna om framtida tolkare av kompositörens musik. Programmet var förvånande i sin bredd. Mer än femtio verk från op. 3 till op. 74 framfördes och de många unga pianisterna

Från vänster till höger: Alexander Serafimovich Skryabin, ordförande i Skrjabin Foundation; Alexander Lazarev, Direktör för Skrjabin House and Museum; Vladimir Lysenko, generaldirektör för Glinka Museum av musikkulturen; Valentina Rubtsova, biträdande direktör vetenskapligt arbete för Skrjabin Museum och chefredaktör för Skrjabins samlade verk.